

Изходящ № дата 201 г.

Входящ № 284 дата 08.04. 2021 г.

София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17
тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д. ист. н. Радослав Захариев Мишев, член на Научно жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“, обявен от ИИСТИ –БАН, професионално направление 2.2 история и археология, специалност „История на България“ (Македонският въпрос в българо-албанските отношения (1878 - 1944) за нуждите на секция „История на българския национален въпрос“, „Държавен вестник“, бр. 110 от 29.12.2020 г., посочен в чл. 24, ал. 3, т. 1-11 от Правилника.

Данни за кандидатите: Гл. ас. д-р Георги Георгиев: Георги Николов Георгиев завършва специалност „история“ в Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ през 1994 г. с ОКС „магистър“. От 1996 до 1999 г. е учител в Дупница, а от 1999 до 2009 г. – уредник в Историческия музей и Художествената галерия в Дупница. От 2005 до 2007 г. е докторант на самостоятелна подготовка в ИИ при БАН. През 2008 г. успешно защитава дисертация на тема „Македоно-одринското движение в Кюстендилски окръг (1895-1903 г.)“. От 2009 г. заема длъжността научен сътрудник II степен в ИИ на БАН. През 2011 г. става главен асистент в ИИСТИ на БАН. В областта на научноизследователската работа Г. Георгиев се ориентира към историята на Македоно-одринското движение и ролята на Македонския въпрос в българо-албанските отношения. Колегата е участвал в Международен семинар за албански език, литература и култура. **Гл. ас. д-р Войн Божинов:** От 1996 до 2001 г. Войн Константинов Божинов следва специалност „история“ в СУ „Св. Климент Охридски“ и получава ОКС „магистър“, по история. През 2002 – 2005 г. е редовен докторант по специалност Нова българска история към катедра „История на България“. През 2005 г. успешно защитава дисертационния труд „Андрей Ляпчев – политик, държавник, общественик“ като му е присъдена ОНС „доктор“ по история. От 2005 г. работи в ИИСТИ при БАН, където през 2005 – 2006 г. е Н. С. II ст. От 2006 до 2008 г. е Н. С. I ст., а от 2008 продължава като главен асистент.

Описание и анализ на депозираните исторически трудове. Георги Н. Георгиев е депозирал списък с публикации за участие в конкурса, включващ 2 монографии, 1 участие в колективен труд от придобиването на ОНС „доктор“, 6 публикации от заемането на академичната длъжност „главен асистент“. От последните 3 пъти е съставител в сборници с документи и 3 пъти участва с параграфи в колективни трудове. Относно студиите и статиите той диференцира 10 – от присъждането на ОНС „доктор“ и 19 от заемането на акад. длъжност „гл. асистент“ – всичко 29. Всичко 2 монографии, 35 студии, статии, участия в колективни трудове и

документални сборници и 6 информации, отзиви и рецензии. Общият брой е 41. Според критерия за тематично обособяване колегата в общия списък от публикации Георгиев представя 14 публикации за Македонския въпрос в българо-албанските отношения, 19 за Македоно-одринското движение и две от публикациите са с друга насоченост. Като се имат в предвид и двете монографии, виждаме, че научноизследователската работа на Г. Георгиев напълно покрива конкретизираната насоченост на обявения конкурс. Кандидатът Г. Георгиев е бил 12 пъти научен редактор, участвал е в 39 национални и международни научни форуми. Колегата демонстрира активно участие в научно-приложните дейности като интервюта пред телевизии, представяне на книги и периодика, експертна дейност за БАН, Македонския научен институт, Министерството на външните работи и Европейския парламент.

Монографията „Македоно-одринското движение в Кюстендилски окръг (1895 - 1903)“ е публикувания дисертационен труд от 2008 г. Тъй като той е рецензиран и защитен при процедурата за защита няма да се спирам на него. Колегата депозира като **хабилитационен труд монографията „Българо-албански политически отношения (1908 – 1915), 468 с.,** публикувана в София през 1919 г. Всъщност това е солиден монографичен труд, който отбелязва нов етап в сериозното научно развитие на Г. Георгиев след защитата на дисертацията от 2008 г. Докато в първата монография преобладава интересен емпиричен материал и анализи, представената за хабилитационен труд книга демонстрира сполучливо съчетание на доказателствения материал с уместни и убедителни аналитични коментари и изводи. Освен това в пространствено отношение хабилитационният труд представлява мащабна и многостранна разработка, преход от регионално към национално изследване, демонстрираща умението на автора да пресъздаде възможната достоверна картина на сложните балкански и международни отношения, междуетническите и религиозни сблъсъци с акцент върху изключителната роля на Македонския въпрос в българо-албанските отношения. В структурно отношение монографията е построена много добре. Тя се състои от предговор, 8 глави, заключение, резюме на английски и албански език, именов показалец, показалец на северноалбански кланове, географски показалец. В предговора се проследява исторически представата на българите за албанците. Авторът показва представата на българите в развитие – от възприемането на арнаутите като етнически и верски врагове до възможностите за двустранно сътрудничество през Балканските войни и Първата световна война.

Предпоставка за това е и наличието на албанска емиграция в България. Много добре се откроява и предметът на изследване, включващ и показването на позитивни моменти в българо-албанските отношения. Последните също преживяват променливо и сложно развитие от контактите им през османското владичество до връзките на България с новосъздадената албанска държава. Убедителна е констатацията, че Албанският и Македонският въпрос са свързани, което личи и досега. **Първа глава** „Идеите за българо-албанско съглашение от Хюриета до Балканските войни (1908 - 1912)“ анализира плюсовете и минусите за българо-албански съюз през 1909 г. Колегата Георгиев се изявява като отличен познавач на обстановката на Балканите, Младотурската революция и нейните последици за българите и албанците, наличието на негативни предпоставки за българо-албанско сближение. Те включват силни религиозни компоненти, „господарските“ и други привилегии на албанците в Османската империя. Именно последните спъват албанците да приемат иновациите на младотурците и българските предложения. Впрочем племенното, родово, властово и религиозно разнообразие на албанците създава хаос, който в последна сметка поражда на практика непреодолима пречка и за създаването на бъдещата единна албанска държавност. **Втора глава** „Българо-албанската „взаимност“ през Балканските войни (1912 - 1913)“ се спира на българо-албанската активност и сътрудничество през Балканските войни, които обаче не могат да компенсират дипломатическите и военни грешки на България. Авторът много добре показва и обяснява факторите, които влияят върху албанците. Това са гръцката и сръбска намеса, вътрешните албански противоречия и политиката на Австро-Унгария и Италия. Особена роля има австро-унгарската политика за установяване на протекторат над католиците в Албания. Георги Георгиев прави своите констатации и тези въз основа на разнообразен доказателствен материал като използва документи и литература на кирилица и латиница, включително и албански източници.

Трета глава „Третата балканска война“ или българо-албанското въстание против Кралство Сърбия, 1913 г.“ разкрива отчаяните усилия на българите в Македония да се противопоставят на сръбската и гръцката асимилация. След поражението и изолацията на България българското националноосвободително движение в Македония използва различни средства – от въстанието, заедно с албанците, срещу сръбската окупация до подновяването на опитите да се спечели протекцията на Австро-Унгария дори чрез приемане на унията от Ватикана. Авторът уместно отбелязва, че

лансирането на идеята за автономия не е точно и поради обективни обстоятелства няма изгледи за успех. Четвърта глава поставя акцента върху хуманитарните и етнодемографски последици от въстанието. Последователно и точно се описват контактите на ВМОРО с албанците и турците след Балканските войни, началото на българската дипломатическа мисия в Албания и българското национално дело в Княжество Албания и албанската политика на Царство България през 1913 – 1914 г. (**Глави IV, V, VI, VII**). **Осма глава** „От разпада на албанската държава до българската намеса в Първата световна война (1914-1915)“ разкрива краха на българските надежди към албанското съюзничество, защото се реализира разпад и подялба на Албания. Куриозното е, че за разлика от другите балкански народи Албания е единственото място, където се вдига въстание за връщане на турското господство. По време на Първата световна война турците и арнаутите се опитват да експлоатират идеята за автономия на Македония съобразно своите интереси. В заключението Г. Георгиев обосновава твърди, че българо-албанското съглашение остава в сферата на нереализираните идеи. Сближението на България с Турция е в подтекста на техните различни интереси и в последна сметка обещава бъдещи неприятности за София. Авторът обстоятелствено описва началото на официалните отношения между България и новият държавен субект Албания. Накрая убедително заключава, че българо-албанските отношения протичат под знака на Македонския и Албанския въпрос.

Научни приноси: Предложената като хабилизационен труд монография „Българо-албански политически отношения (1908 – 1915)“, 468 с. е първото самостоятелно и комплексно изследване по темата. Самото написване на монография по такъв сложен проблем, съчетаващ междуетнически, националноосвободителни и религиозни противоречия със силно усложнения характер на балканските взаимоотношения и политиката на великите сили в региона е научен принос. Авторът ясно показва процеса на обективното надмощие на военното решение на Македонския въпрос над предишните идеи за революция. Същевременно е показана новата опция за съюзник на българската дипломация ВМОРО и армията в лицето на албанския фактор, но в София предпочитат съюза със Сърбия, Гърция и Черна гора. Открити и задълбочено анализирани са различията между албанската и българската страна и особено вътрешния хаос в албанските земи като сериозна пречка пред евентуално българо-албанско сътрудничество. Проследява се съвместното българо-албанско въстание от 1913 г., което е доста закъсняло и не може да даде очаквания ефект. Принос

на автора е и ясно показване на ролята на сръбските и гръцки инициативи, както и на великите сили Австро-Унгария и Италия в албанските земи и смесените зони. Интересна е и инициативата на македонските българи пред Австро-Унгария за религиозен и политически протекторат, която също се проваля. Специално внимание се отделя на преговорите с младотурците и българската активност в Албания. Приносно е проследяването на процеса на установяване на българо-албанските политически и дипломатически отношения, надеждите на цар Фердинанд за български протекторат над Албания и крайния неуспех поради разпадането и хаоса в Албания. Публикациите допълват изследователските линии на монографиите. Изследванията на Г. Георгиев са пряко насочени към македоно-одринското движение и българо-албанските отношения през посочения период. Трудовете на Г. Георгиев са цитирани 146 пъти от български и чуждестранни историци и имат оригинален характер. Има 2 индивидуални и 8 участия в научни проекти. Справката за наукометричните показатели показва, че той надвишава минималните изисквания за „доцент“ и събира общо 1881 точки.

Бележки и препоръки: Относно твърдението на с. 10, че в австро-унгарските и руски статистики се използва понятието „славяни екзархисти“ може да се допълни, че са многобройни посочванията на австро-унгарските дипломати в областта Македония за българи екзархисти, българи патриаршисти и др. Би могло да се допълни, че опитът за търсене на австро-унгарска подкрепа, включително чрез приемане на унията, не е спорадичен.

Гл. ас. д-р Войн Константинов Божинов: Колегата В. Божинов участва в конкурса с хабилитационния труд „Управление на деветнадесетомайците 19 май 1934 – 22 януари 1935 година“, 247 с. Приложил е монографиите „Република Македония в съвременната геополитика“, 314 с., като същата е вложил в синтезиран вид в книгата „Република Македония в съвременната политика и мястото на българския интерес там“, София, 2018 г. в съавторство с Й. Стоянова-Тонева., „Социалистическа Югославия в агония 1980 – 1989“, 314 с., последвана от „Социалистическа Югославия в разпад 1989 – 1992, С., 2021, 280 с., „Националномогъща и обединена България. Формациите на радикалната десница и Националният въпрос“, София, 2014, 273 с. е в съавторство с участие от 96 с и две монографии въз основа на защитения вече дисертационен труд „Земното кълбо не престава да се върти ако ние и да спим. Разказ за живота на А. Ляпчев“, 242 с. и „Андрей Ляпчев“, 126 с. Тъй като последните монографии са по вече защитения дисертационен труд няма да се спирам на тях. Монографиите за

Македония и Югославия са посветени на интересна проблематика от съвременната история на тези балкански страни, които са в обсега на съвременната балканска история. Части от последните имат политологически и прогнозен характер. Освен това В. Божинов е депозирал 41 публикации, от които 1 статия в реферирано издание, 37 в нереферирани издания, 1 студия и 2 глави от колективни монографии. 12 статии са публикувани в чужбина. Тематично публикациите се диференцират на 3 по Обща история, 15 по История на балканските народи (която е част от Общата история) и 23 по История на България. Тематичният диапазон на публикациите е изключително разнообразен от Преврата на деветнадесетомайците през Югославия до грузино-осетинския конфликт.

Хабилитационният труд „Управление на деветнадесетомайците 19 май 1934 – 22 януари 1935 година“, 247 с. е в областта на политическата история на България и се състои от въстъпителни думи, три глави и послеслов. Във въстъпителните думи В. Божинов се дистанцира от традиционното академично „протяжно“ изложение на историографията по темата като предлага запознаване с източниците и литературата в хода на изложението. Същевременно излага своята теза, че превратът погребва завинаги т.н. буржоазна демокрация и трасира пътя към авторитаризма. Според В. Божинов, за да се обясни по-добре превратът от 1934 г. трябва първо да се проследят и анализират властите в България след 1879 г. до 1934 г. За тази цел в **първа глава** „Институциите, политическата система и някои явления, формиращи образа на българската държавност“ той дава констатации и изводи за Търновската конституция, монархическия институт, Народното събрание, министерския съвет и партиите. Уместно се отбелязва, че след убийството на Ал. Стамболийски и други радикални земеделци БЗНС се разпада на различни фракции и крила. Практически ликвидирането на земеделския водач Ал. Стамболийски лишава БЗНС от интегрираща фигура.

Втора глава „Пътят към 19 май – Кой инициира радикалната промяна? Превратът и причините за успеха му“ разкрива възникването и същността на Военния съюз и политическия кръг „Звено“, пътят към метежа и предишният преврат на 9-и юни 1923 г. Показано е сътрудничеството на извършителите на преврата с другите опозиционни на БЗНС партии и организации.

Трета глава „Управлението на деветнадесетомайците. Българският вариант на санацията“ изследва основното съдържание на дейността на деветнадесетомайците. Войн Божинов представя всички аспекти на тяхното управление като политическите мероприятия, промените в администрацията, обществените процеси, финансовите и

стопански инициативи, идеологията на режима и отношението на цар Борис III към него. Според автора деветнадесетомайството е приемник на деветоюнството (с. 158 - 159). Специално внимание се отделя на Дирекцията за обществена онова като най-важен пропаганден институт на режима.(с. 161 - 162) и се проследява налагането на организации по съсловия, които следва за заменят вече забранените партии. Задълбочено се анализира идеологията на деветнадесетомайците (221), при което авторът диференцира целите на деветнадесетомайците и деветнадесетомайството като идеология (с. 232). Превратаджиите са резервирани към царя, докато след това деветнадесетомайството пропагандира идеята за цар – народ – държава. В последна сметка цар Борис III успешно отстранява техните радикални представители и експлоатира промените на тяхното управление за установяване на своя авторитарен режим. В този смисъл може би неволно, но обективно деветнадесетомайците обслужиха неговите тайни намерения

Научни приноси: Хабилитационният труд „Управление на деветнадесетомайците 19 май 1934 – 22 януари 1935 година“ е единствената самостоятелна монография по този проблем. Авторът избира за подход аналитичен преглед на властите в България след 1879 г. до 1934 г. За пръв път диференцира деветнадесетомайството като идеология и след падането на режима. Направена е реконструкция на дейността на „Звено“ в сравнение с диктатурата на крал Александър в Сърбия, санацията в Полша и др. Обръща се внимание на новите властови структури на деветнадесетомайците и задълбочено се характеризира тяхната идеология. Книгата „Националномогъща и обединена България. Формациите на радикалната десница и Националният въпрос“, София, 2014, 273 с. е в съавторство с участие от 96 с. За пръв път се разглежда Националният въпрос в програмите и действията на крайно десните сили след Първата световна война и се показва тяхното отношение към териториалното ограбване на България. Войн Божинов прави кратка характеристика на българския национален въпрос между двете световни войни (с. 31 - 46). Лансира се критично отношение към политиката на Ив. Михайлов в Пиринския край. Налице е по-обективно осмисляне на десните политически формации. В някои от статиите се засягат аспекти на българския национален въпрос след Първата световна война. Монографията „Република Македония в съвременната геополитика“ е посветена на създаването, развитието и ролята на новата държава в геополитическата ситуация на Балканите, както и на българския интерес в нея. Според приложената справка кандидатът

общо събира 1685 точки от НМП като надвишава минималните изисквания за „доцент“. Войн Божинов има участие в 2 научни проекта – 1 национален и 1 международен. Трудовете имат оригинален характер.

Бележки и препоръки: В хабилитационния труд би могло да се коментират повече Търновската конституция и функциите на монарха в българския политически живот в сравнение с ролята на монарсите в другите балкански страни. Също така и повече за неговото отношение по време на събитията на 9-и юни 1923 г.

Кандидатите са депозирали интересни и значими постижения на своята научноизследователска работа. Главен асистент Г. Н. Георгиев се е концентрирал върху Македоно-одринското движение и ролята на Македонския въпрос в българо-албанските отношения, което пряко съответства на обявения конкурс за „доцент“ по научната специалност „История на България“, конкретизиран в поръчката на Научното звено като „Македонският въпрос в българо-албанските отношения (1878 - 1944)“ за нуждите на секция „История на българския национален въпрос“ при това с хронологични рамки. Гл. ас. д-р В. Божинов представя трудове с разнообразна тематика по Политическа история на България и Съвременна история на балканските народи с широк периметър на изследване. Хабилитационният труд за управлението на деветнадесетомайците е насочен към политическата история на България, включително и към историята на българските държавни институции дотогава.

Заключение: Въз основа на изтъкнатите дотук научни приноси на двамата кандидати смятам, че научноизследователската дейност на гл. ас. Георги Николов Георгиев напълно съответства на конкретизираните изисквания на обявения конкурс и той покрива законовите изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“. В степенуван вид подреждам кандидатите в следния ред:

1. Гл. ас. д-р Георги Николов Георгиев
2. Гл. ас. д-р Войн Константинов Божинов

Затова давам положителна рецензия и предлагам на уважаемото Научно жури да гласува положително кандидатурата на гл. ас. д-р Георги Н. Георгиев за заемане на академичната длъжност „доцент“ по направление 2.2. История и археология, научна специалност „История на България“ (Македонският въпрос в българо-албанските отношения 1878 - 1944) за нуждите на секция „История на българския национален въпрос“, както и да направи предложение до Научния съвет на ИИСТИ при БАН.

7.04.2021 г.

Проф. д.ист. н. Радослав Мишев: